

## **Halı Desinatörlüğü Dalı Mesleki Yeterliklerinin Belirlenmesi: Dacum Tekniği\***

*Recep Kahramanoğlu<sup>1</sup> & Meliha Al<sup>2</sup>*

**Özet:** Bu çalışmanın amacı çağın gereksinimlerine ve sektöre cevap verebilecek düzeye erişmesi açısından mesleki ve teknik lise halı desinatörlüğü dalına yönelik mesleki yeterliklerinin belirlenmesidir. Bu yeterlikler mesleki bilgi, mesleki beceri ve tutum ve değerler olarak belirlenmiştir. Mesleki ve teknik lise halı desinatörlüğü dalına yönelik mesleki yeterlilikler DACUM tekniği ile belirlenmiştir. DACUM tekniğinin kurallarına uygun olarak halı sektöründe en az 6 yıllık tecrübesi olan, halen halı işletmesinde çalışan ve alanına ilgili, gerekli becerilere sahip desen müdürleri, desen şefleri, halı desinatörleri, halı desen tasarım müdürleri ve ARGE çalışanlarından ve küçük, orta ve büyük halı firmalarında çalışan 12 kişiden ölçüt örnekleme uygun olarak seçilmiştir. Ayrıca halı desinatörlüğü mesleğinin mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin önem derecesini belirlemeye yönelik yeterliliklerin yer aldığı anket formu hazırlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Texcelle kullanımı ana yeterliliğinin en çok mesleki beceriye sahip olduğu görülmektedir. Texcelle ana yeterliliğinden sonra sırasıyla en çok mesleki beceriye sahip olan ana yeterlikler; PSP, Photoshop ve temel sanat eğitimidir. Katılımcılara göre halı desinatörlüğü mesleğinin temeli Texcelle programı olmakla birlikte bunun yanı sıra PSP programı da önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda Texcelle ve PSP programlarının yeterli derecede uygulama yapabilecek seviyede öğrenilmesinden sonra ilave olarak photoshop, Adobe illistrator ve Corel draw programlarının da öğrenilmesi gerekmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Mesleki ve teknik eğitim, halı desinatörlüğü, mesleki yeterlik, DACUM tekniği

**DOI:** 10.29329/mjer.2019.202.15

### **Determination Of The Professional Competencies Of The Carpet Couture Of The Department: Dacum Technique**

**Abstract:** This study is to determine the vocational qualifications for vocational and technical high school carpet couture branch in terms of reaching the requirements of the target age and the level that the sector can respond to. These qualifications are addressed and identified as vocational knowledge, professional skills and attitudes and values. Professional qualifications for vocational and technical high school carpet couture are determined by DACUM method. Design managers, pattern designers, carpet designers, carpet pattern design managers and ARGE employees who have at least 6 years of experience in the carpet business and who are in the field of carpet management and who are skilled in the field and who have the necessary skills and who work in small, medium and large carpet companies in accordance with the rules of the DACUM technique 12 individual criterion samples were selected as appropriate. The main competence of using Texcelle seems to have the most professional skills. Main competences with the most professional skills, respectively, after Texcelle master qualification; PSP, Photoshop and basic art education. A questionnaire has been prepared which includes competences to determine the importance of occupational knowledge, skills, attitudes and values of the carpet

\* Bu çalışma Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim bilimleri alanında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Ayrıca 6. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

<sup>1</sup> **Recep Kahramanoğlu**, Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Gaziantep, Türkiye ORCID: 0000-0001-6670-8165

**İrtibat Yazarı:** [recepkahramanoglu@gmail.com](mailto:recepkahramanoglu@gmail.com)

<sup>2</sup> **Meliha Al**, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Gaziantep, Türkiye

couture profession. As a result of the research, along with being a Texcelle program based on the carpet couture profession, the PSP program is also important. Extra photoshop, Adobe Illustrator and Corel draw programs have to be learned after Texcelle and psp programs are learned at a level enough to practice.

**Keywords:** Vocational and technical education, carpet designing, professional competence, DACUM technique

## GİRİŞ

Ülkelerin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliği, o ülkelerin kalkınmışlık düzeylerini belirlemede önemli bir ölçüt olarak kullanılmaktadır (TÜSİAD, 1999). Dolayısıyla kalkınma ile nitelikli insan kaynağı arasında önemli bir korelasyondan bahsedilebilir. Her alanda nitelikli insan kaynağına ulaşmada eğitim vazgeçilmez bir yere sahiptir. Değişen ve gelişen koşullara uyum sağlayabilen, çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilen, problem çözme becerisi yüksek, olaylara ve durumlara eleştirel bakabilen, takım çalışmasına uyumlu, mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip insan gücü, kalkınma için itici bir güç oluşturmaktadır (Adıgüzel ve Berk, 2009; Yağcızeybek, 2006). Bu bağlamda ülkelerin kalkınması ve gelişmesi için mesleki eğitim oldukça önemlidir. 21. yy becerilerinin kaliteli ve sürdürülebilir eğitim programları ile teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde mesleki becerilerin geliştirilerek orta halli ekonomiyi aşmak için şart olduğu bir gerçektir (TÜSİAD, 2012). Mesleki beceri demek ekonomik güç demektir.

Mesleki eğitim, bir meslekle ilgili bireylerin beceri ve yeteneklerinin geliştirildiği, mesleki davranış ve iş alışkanlıkların kazandırıldığı süreç olarak ifade edilmektedir (Özsoy, 2015; Tazegül, 2011). Bu çerçevede mesleki eğitimin temel amacı, bireyleri bilgi, beceri, tutum ve değer bakımından herhangi bir mesleğe hazırlamak, mesleği yapanları ise mesleki bilgi ve beceri düzeylerini güncellemek/geliştirmek, ilgi, beklenti ve ihtiyaçlarına uygun eğitimlerle hizmet içi eğitimler düzenlemektir (Karlıklı, 2016).

Ülke kalkınması ve gelişmişliği için mesleki eğitimin önemi vurgulanırken Türkiye için mesleki ve teknik eğitimde gerek nicelik gerekse nitelik olarak istenilen başarının yakalanamadığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. MEB tarafından 2016-2017 eğitim öğretim dönemi de dahil olmak üzere yayınladığı istatistik raporda mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinin okullaşma oranı yaklaşık olarak %42'dir (MEB, 2017). Uluslararası sınavlarda (PISA) mesleki ve teknik okullarda okuyan öğrencilerin puanları Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır (Aktaşlı, Kafadar ve Tüzün, 2012). Ayrıca mesleki ve teknik liselerde okulu terk konusunda diğer lise türlerinden yüksektir. 2010 yılı verilerine göre Anadolu liseleri, fen liseleri gibi okullarda terk oranı %4,4 düzeylerindeyken bu oran genel liselerde %8,4, mesleki ve teknik liselerde %9,4 düzeyindedir (Aktaşlı, Kafadar ve Tüzün, 2012).

Yapılan araştırmalarda mesleki ve teknik liselerde uygulanan eğitim programlarının iş piyasasına hitap etmemesi, okutulan programların güncel olmaması, okul ve işyerleri arasındaki

iletişim eksikliğiyle bu okullardan mezun olan bireyler istihdama katkı sağlayacak düzeyde “kalifiye eleman” olamama sorunları ortaya çıkmaktadır (Aktaşlı, Kafadar ve Tüzün, 2012; Çetin, 2016; ILO, 2015; KB, 2014; MEB, 2012; Özsoy, 2015; Türkonfed ve Erg, 2006; Vuranok, 2017). Yaklaşık 11.000 mezun öğrenci ve 1250 işverenle yapılan bir çalışmada, okulda kazanılan mesleki yeterliğin iş hayatına hazırlamada istenilen düzeyde -%42- olmadığı vurgulanmaktadır (EARGED, 2010). 31 ilde ve 5700 işletmeyle yapılan başka bir çalışmada ise mesleki ve teknik eğitim mezunlarının teknik ve mesleki becerilerinin düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (MEGEP ve İŞKUR, 2006). Öğrencilerin kalifiye eleman olarak yetiştirilememesinin en önemli nedenleri eğitimcilerin sanayiden kopuk olmaları, teknolojinin mesleklerine getirdiği yenilikleri takip etmemeleri ve yeni çıkan donanım, makine ve teçhizatları takip etmemeleridir (Türkonfed ve Erg, 2006, s.32). Bu nedenle, mesleki ve teknik eğitim sisteminin programları gözden geçirilmeli, iç paydaşların iş gücü piyasasına ihtiyaç duyulan beceri ve yeterliklere uyumlu hale getirilmelidir (Aktaşlı, Kafadar ve Tüzün, 2012).

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında 54 alan 199 dal bulunmaktadır (MEB, 2018). Bu alanlardan el sanatları teknolojisi, halı desinatörlüğü dalının amacı halı sektöründe halı desinatörlüğü mesleğinin yeterliliklerine sahip nitelikli meslek elemanları yetiştirmektir. Uluslararası rekabet gücü kazanma çabası içinde bulunan Türkiye için birçok sektörde olduğu gibi halı sektöründe de nitelikli işgücü ihtiyacı olduğu görülmektedir. Küreselleşen dünyada teknolojideki gelişmelerle birlikte Türkiye’de de uygulanan klasik üretim metotlarında köklü bir değişim ve gelişim yaşanmakta, dünyada ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde bazı meslekler yok olmakta ve bazı yeni meslekler türemektedir. Halı desinatörlüğü mesleği de bu mesleklerden biridir.

Önceleri sadece korunma amacıyla kullanılan halının, gelişen tekstil endüstrisi ile birlikte sanatsal boyutunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojik gelişmelerle beraber el halıcılığının yerini makine halıcılığına bırakması ile halı kullanımındaki talep de hızla artmış ve teknoloji gelişmeden önce elde milimetrik kâğıtlara çizilen halı desenleri geride bırakılmış, bilgisayarda halı desen çizimi programları üretilmiştir. Bu programları halı firmalarında etkili bir şekilde uygulayarak halı üretimi için desen sağlayan mesleğe halı desinatörlüğü denilmiştir.

Gaziantep ili halı sektörünün yoğun olarak bulunduğu ve giderek artan sanayi bölgesi ile hem ihracatta hem de ithalatta önemli bir yere sahiptir. Dünya genelinde pek çok konutu süsleyen Türk halı markalarının büyük bölümünün Gaziantep ilinde üretilmesi bu kenti sanayi alanında ciddi bir konuma getirmiştir. Dolayısıyla bu bölgede halı desinatörlüğü mesleği önemli düzeyde etkindir.

Bu çerçevede çalışmanın temel amacı mesleki ve teknik eğitim programları halı desinatörlüğü dalına yönelik iş sahasında çalışan meslek elemanları tarafından mesleki yeterliklerin belirlenmesidir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara yanıt aranmıştır:

Halı desinatörlüğü dalı mesleki yeterliklerin mesleki bilgi boyutuna göre yeterlikler nelerdir?

Halı desinatörlüğü dalı mesleki yeterliklerin mesleki beceri boyutuna göre yeterlikler nelerdir?

Halı desinatörlüğü dalı mesleki yeterliklerin mesleki tutum ve değer boyutuna göre yeterlikler nelerdir?

Halı desinatörlüğü dalı mesleki yeterliklerin önem düzeyi nedir?

## YÖNTEM

Mesleki ve teknik lise halı desinatörlüğü dalına yönelik mesleki yeterlikler DACUM yöntemi ile belirlenmiştir. DACUM tekniği; bir işi/mesleği tanımlamanın en etkili yolunun o işin uzman işçileri tarafından herkesten daha iyi tanımlanabileceğini, işin gerektirdiği bilgi, beceri, araç ve tavırlara sahip uzman işçiler tarafından ulaşılabileceğini söyleyen felsefi anlayışa sahiptir (Norton,1997). Ayrıca teknik, iş ve meslek analizi yapılmasına yönelik çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Mısırlı, 2006; Norton, 1997; Semerci ve Semerci, 2001).

Ayrıca çalışmada, DACUM sonucunda elde edilen alt yeterliklerin önem derecesi belirlenmeye çalışılmıştır. Önem derecesini belirlemek için araştırmacı tarafından alt yeterlikleri kapsayan bir anket hazırlanmış ve anket, basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 208 meslek elemanına uygulanmıştır. Meslek elemanları Gaziantep ilinde yer alan 2. 3. 4. ve 5. organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük 25 halı fabrikasında çalışan desinatörler, desen şefleri, desen müdürleri, tasarımcı ve tasarım müdürleri, ARGE çalışanlarından oluşmaktadır. Çalışanlara ait kişisel bilgiler tablo 1’de verilmiştir.

**Tablo 1.** Anket çalışmasına katılan çalışanlara ait kişisel bilgiler

| Kişisel bilgiler         |                         | f   | %    |
|--------------------------|-------------------------|-----|------|
| Cinsiyet                 | Kadın                   | 142 | 68   |
|                          | Erkek                   | 66  | 32   |
| Yaş                      | 20-25                   | 51  | 24,5 |
|                          | 26-30                   | 76  | 36,5 |
|                          | 31-35                   | 47  | 22,6 |
|                          | 36 ve üstü              | 34  | 16,4 |
|                          | İlköğretim              | 16  | 7,7  |
| En son mezun olunan okul | Meslek lisesi           | 38  | 18,3 |
|                          | Genel lise              | 56  | 26,9 |
|                          | Yüksekokul              | 64  | 30,8 |
|                          | Lisans                  | 29  | 13,9 |
|                          | Lisansüstü              | 5   | 2,4  |
| Çalışma yılı             | 5-7                     | 104 | 50   |
|                          | 8-10                    | 48  | 23,1 |
|                          | 11-15                   | 28  | 13,5 |
|                          | 15 ve üstü              | 28  | 13,5 |
|                          | Desinatör               | 126 | 60,6 |
| Şuan çalışılan konum     | Desen şefi              | 17  | 8,2  |
|                          | Desen müdürü            | 9   | 4,3  |
|                          | Tasarım ve tasarım şefi | 46  | 22,1 |
|                          | ARGE                    | 10  | 4,8  |

## Uzman Grubun Belirlenmesi

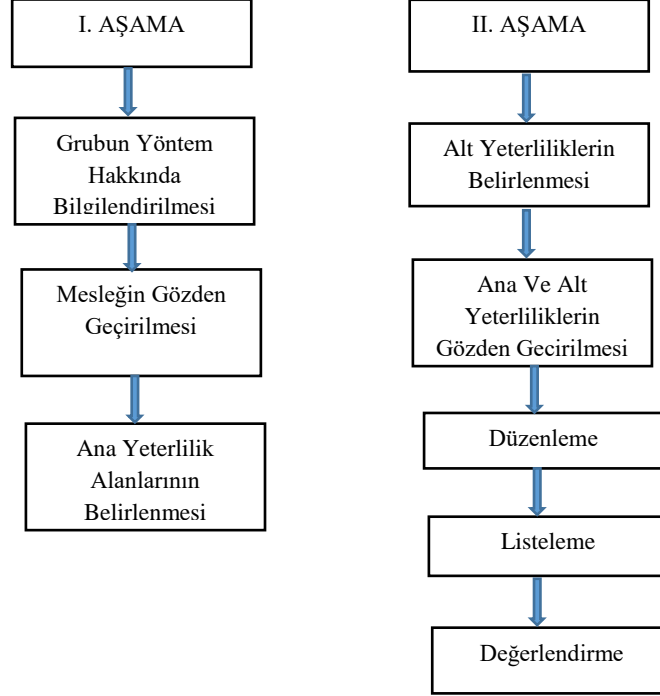
DACUM tekniğine uygun olarak halı sektöründe en az 6 yıllık tecrübesi olan, halen halı işletmesinde çalışan ve alanıyla ilgili, gerekli becerilere sahip desen müdürleri, desen şefleri, halı desinatörleri, halı desen tasarım müdürleri ve ARGE çalışanlarından ve küçük, orta ve büyük halı firmalarında çalışan 12 kişiden ölçüt örnekleme uygun olarak seçilmiştir.

**Tablo 2.** Uzman Gruba Ait Kişisel Bilgiler

| Değişkenler  |                | f  |
|--|----------------|----|
| Cinsiyet   | Kadın          | 6  |
|  | Erkek          | 6  |
| Yaş  | 21-25          | 2  |
|  | 26-30          | 2  |
|  | 31-35          | 3  |
|  | 36+            | 5  |
|  |                |    |
| En Son Mezun Olduğu Okul                                     | Ortaöğretim    | 1  |
|  | Meslek lisesi  | 2  |
|  | Genel lise     | 1  |
|  | Yüksekokul     | 5  |
|  | Lisans         | 3  |
|  | Lisansüstü     | -  |
| Desen Dairesinde Çalışma Yılıınız                            | 5-7 Yıl        | -  |
|  | 8-10 Yıl       | 2  |
|  | 11-15 Yıl      | 7  |
|  | 15 Yıl Ve Üstü | 3  |
| Desen Dairesinde Çalıştığınız Alanlar Ve Yılı (Desinatör)    | 1-5 yıl        | -  |
|  | 6-10 yıl       | 10 |
|  | 11-15 yıl      | 1  |
|  | 16 yıl ve üstü | -  |
| Desen Dairesinde Çalıştığınız Alanlar Ve Yılı (Desen Müdürü) | 1-5 yıl        | 2  |
|  | 6-10 yıl       | 2  |
|  | 11-15 yıl      | -  |
|  | 16 yıl ve üstü | -  |
| Desen Dairesinde Çalıştığınız Alanlar Ve Yılı (Tasarım)      | 1-5 yıl        | 5  |
|  | 6-10 yıl       | 4  |
|  | 11-15 yıl      | -  |
|  | 16 yıl ve üstü | 1  |
| Desen Dairesinde Çalıştığınız Alanlar Ve Yılı (Arge)         | 1-5 yıl        | -  |
|  | 6-10 yıl       | -  |
|  | 11-15 yıl      | 1  |
|  | 16 yıl ve üstü | -  |
| Şuan Çalıştığınız Konum                                      | Desinatör      | 1  |
|  | Desen Şefi     | 1  |
|  | Desen Müdürü   | 5  |
|  | Tasarım        | 5  |

## Yeterliliklerin belirlenmesi

Halı desinatörlüğü dalına yönelik mesleki yeterliklerin belirlenmesi DACUM tekniği ile gerçekleşmiş ve teknik 2 aşamada uygulanmıştır. Őekil 1’de tekniğin uygulama aşamaları gösterilmektedir.



Őekil 1. DACUM Tekniğinin Uygulama Aşamaları

### Grubun Yöntem Hakkında Bilgilendirilmesi

Araştırmaya halı fabrikalarında çalışmakta olan desen müdürleri, desen Şefleri, halı desinatörleri, halı desen tasarım müdürleri ve ARGE çalışanlarından oluşan 12 kişilik bir grup gönüllü olarak katılmışlardır. Grup yönlendiricisi tarafından gruptakiler tanıştırılmış ve DACUM yönteminin ne olduğu, amacı, özellikleri, aşamaları, grup üyelerinin rolleri açıklanmıştır.

### Mesleğin Gözden Geçirilmesi

Bu aşamada, mesleğin adı, mesleğin diğer mesleklerle ilişkisi grupla birlikte yorumlanmıştır. Ulaşılan sonuca göre halı desinatörlüğü; halı desenini, bilgisayarda halı ve vektörel programları kullanarak istenilen düzeyde düzenleme, renklendirme vb. işlemleri yapma yeterliğine sahip nitelikli eleman gerektiren bir iş alanı olarak tanımlanmıştır.

### Ana Yeterlilik Alanlarının Belirlenmesi

Mesleğin genel alan sorumluluklarına ya da görevlerine karar vermeyi kapsar. Çok yoğun geçen bu aşamada uzman grupla beyin fırtınası yapılarak gerekli yeterlikler ekleme

ıkarma yapılarak belirlenmiştir. Uzman grupla yapılan çalışmada ilk olarak ortaya çıkan ana yeterlikler tablo 3’de verilmiştir.

**Tablo 3.** Ulaşılan Ana Yeterlikler ve frekans değerleri

| <b>Ana yeterlikler</b>                     | <b>f</b> |
|--|----------|
| Texcelle eğitimi                           | 12       |
| Texcelle ve psp de ebat çıkarabilme        | 12       |
| Kalite hesaplamayı bilen                   | 8        |
| Sektöre uygun eğitim                       | 8        |
| Halı piyasasına hâkim                      | 8        |
| Tüm tekstil sektörüne hâkim                | 6        |
| Temel sanat eğitimi                        | 4        |
| Motif bilgisi geniş                        | 4        |
| Grafik tabanlı tüm programlar              | 3        |
| Adobephotoshop eğitimi                     | 2        |
| Paint proshop eğitimi                      | 2        |
| Bilgisayar kullanabilen                    | 2        |
| CorelDraw                                  | 2        |
| Renk bilgisi                               | 2        |
| <b>Ana yeterlikler</b>                     | <b>f</b> |
| İplik bilgisi                              | 2        |
| Dokuma bilgisi                             | 2        |
| Tonlama bilgisi                            | 2        |
| Halıda kalite bilgisi                      | 2        |
| Tarak, atkı, özgü bilgisi                 | 2        |
| Sektöre yönelik ders seçimi                | 2        |
| Uygulamalı derslerin saatinin arttırılması | 2        |
| Öğretmen-MEB işbirliği                     | 1        |
| Okul-sektör işbirliği                      | 1        |
| Staj süresinin yetersizliği                | 1        |
| Teorik okulda-pratik sektörde              | 1        |
| Teknolojiye uygun öğretmen, öğrenci        | 1        |
| Adobeillustratör                           | 1        |

Taslak olarak belirlenen tablo 3’deki ana yeterlikler üzerine yapılan tartışma sonucunda bazı ana yeterlikler diğerleri ile birleştirme yoluna gidilmiştir. Birleştirme yapılmasının nedeni bazı yeterlik alanlarının birbirini kapsadığı veya birlikte ele alınmasının daha doğru olacağı konusunda varılan fikir birliğinden kaynaklanmaktadır. Çalışma sonunda grubun üzerinde fikir birliğine vardığı ana yeterlik alanları şu şekildedir:

1. Texcelle Kullanımı
2. Psp Kullanımı
3. Photoshop Kullanımı
4. Corel Draw Kullanımı
5. Temel Sanat Eğitimi
6. Adobe İllüstratör Kullanımı

7. Motif Bilgisi
8. Örgü Bilgisi
9. İplik Bilgisi
10. Dokuma Bilgisi
11. Halıda Kalite Bilgisi
12. Bilgisayar Kullanımı

### **Alt Yeterliliklerin Belirlenmesi**

Bu aşamada uzman grupla birlikte belirlenen ana yeterliklerin her birine ait anlamlı alt yeterlikler belirlenmeye çalışılmıştır. İlk olarak gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra,

- texcelle kullanımı yeterlik alanına yönelik 12 alt yeterlik,
- psp kullanımı ile ilgili 9 adet alt yeterlilik
- photoshop kullanımı ile ilgili 4 adet alt yeterlilik
- coreldraw kullanımı ile ilgili 3 adet alt yeterlilik
- temel sanat eğitimi ile ilgili 3 adet alt yeterlilik
- adobeillüstratör kullanımı ile ilgili 2 adet alt yeterlilik
- motif bilgisi ile ilgili 1 adet alt yeterlilik
- örgü bilgisi ile ilgili 1 adet alt yeterlilik
- iplik bilgisi ile ilgili 2 adet alt yeterlilik
- dokuma bilgisi ile ilgili 2 adet alt yeterlilik
- halıda kalite bilgisi ile ilgili 1 adet alt yeterlilik
- bilgisayar kullanımı ile ilgili 1 adet alt yeterlilik olmak üzere 41 adet taslak alt yeterlilikler belirlenmiştir.

### **Ana ve alt yeterliliklerin gözden geçirilmesi**

Bu aşamada uzman grupla birlikte belirlenen ana yeterlikler her birine ait taslak alt yeterlikler tekrar gözden geçirilerek tartışmaya açılmıştır. Önceki aşamada taslak olarak belirlenen alt yeterliklerin mesleki bilgi ve mesleki beceri alanlarına göre ayrılması gerektiği uzmanlar tarafından vurgulanmış, taslak alt yeterlikler mesleki bilgi ve beceri alanlarına göre tekrar düzenlenmiştir. Bu aşama sonunda elde edilen ana ve alt yeterlikler bulgular bölümünde sunulmuştur.

### **Düzenleme**

Belirlenen ana ve alt yeterlikler yazı tahtasına herkesin görebileceği şekilde yazılmış ve uzman grup tarafından gerekli ifade, anlatım ve dil bakımından düzenlemeler yapılarak en son şekli verilmiştir.



## Listeleme

Belirlenen ana ve alt yeterlikler grup yönlendiricisi tarafından en son haliyle tahtaya yazılmış ve uzman grup tarafından önem derecesine göre listelenmiştir.

## Değerlendirme

Belirlenen ana ve alt yeterlikler grup yönlendiricisi tarafından DACUM tekniğinin son aşamasına gelindiği belirtilmiş ve grupla birlikte en son değerlendirmeler yapılmıştır. Bu son aşamada dahil olmak üzere bütün aşamalarda alınan kararlarda mümkün olduğunca uzlaşma sağlanmasına dikkat edilmiştir.

## BULGULAR

### Halı desinatörlüğü dalının mesleki bilgiler boyutuna yönelik bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi olan halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olunması gereken mesleki bilgilerin belirlenmesi amacıyla halı sektöründe faaliyet gösteren desen müdürleri, şefleri, tasarım müdürleri ile DACUM tekniği yapılmıştır. Yapılan DACUM tekniğinin sonucunda oluşan 12 ana yeterlilikten ulaşılan mesleki bilgiler tablo 4'te belirtilmiştir.

**Tablo 4.** Halı desinatörlüğü dalına yönelik ortaya çıkan mesleki bilgiler yeterlikleri

| Ana yeterlikler    | Alt yeterlikler  |
|--------------------|--|
| Texcelle           | Kalite Hesaplamayı Bilir.  |
|                    | Ebatlandırma Yapmayı Bilir.  |
|                    | Taramanın Aşamalarını Bilir  |
|                    | Açma Kısmayı Bilir   |
|                    | Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenlemeyi Bilir.                           |
|                    | Renk Çevirmeyi Bilir.  |
|                    | Renk İstatistiğini Bilir.  |
|                    | Desen Tasarımında Farklı Renkler Oluşturmayı Bilir                                   |
|                    | Renk Düşürme İşlemini Bilir.   |
| Psp                | Ebatlandırma Yapmayı Bilir.  |
|                    | Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenlemeyi Bilir.                           |
|                    | Kalite Hesaplamayı Bilir.  |
|                    | Renk Temizleme İşlemini Bilir.   |
|                    | Renk Çevirmeyi Bilir.  |
|                    | Açma Kısmayı Bilir   |
| Photoshop          | Taramanın Aşamalarını Bilir  |
|                    | Photoshop Programında Ebatlandırma Aşamalarını Bilir.                                |
|                    | Efekt Vermeyi Bilir  |
| Corel Draw         | Renk Düşürmeyi Bilir   |
|                    | Corel Draw da Efekt Vermeyi Bilir  |
| Temel Sanat Eğitim | İmage Yükleme Yapmayı Bilir.   |
|                    | Kullanılacak Desene Göre Renk Tonlamasını (Uyumu) Bilir.                             |
|                    | Çizimde Işık- Gölge Kurallarını Bilir.   |
|                    | Kompozisyon Ve Tasarı İlkelerini Bilir.  |
| Adobeİllustrator   | Vektörel Çizim Programını Kullanmayı Bilir.  |
|                    | Efekt Vermeyi Bilir  |
| Motif Bilgisi      | İmage Yükleme Aşamalarını Bilir.   |
|                    | Motif Çeşitlerini (Bitkisel, Hayvansal, Geometrik, Anadolu, Karışık, Sembolik, İnsan |

|                      |   |
|----------------------|---|
|                      | Figürlü) Bilir.   |
| Örgü Çeşitleri       | Örgü Çeşitlerini (Bezayağı, Dimi, Saten Vs.) Bilir  |
| İplik Bilgisi        | Halıda Kullanılan İplik Çeşitlerini (Yün, Pamuk, İpek, Jüt, Metal, Polyamid, Polipropilen, Polyester, Akrilik) Bilir. |
|                      | İplik Numaralandırma Sistemlerini (Numara Metrik, Numara İngiliz, Tex, Denye) Bilir.                                  |
| Dokuma Bilgisi       | Makine Halısının Yapım Aşamalarını Bilir.   |
|                      | Dokumada Tarak-Atkı-Çözü-Desen İlişkisini Bilir.  |
| Halıda Kalite Hesabı | Halıda Kalite Hesabını Bilir.   |
| Bilgisayar Kullanımı | Bilgisayar Kullanmayı Bilir.  |

Araştırmaya katılan uzman gruba göre halı desinatörlüğü mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgiye yönelik 35 yeterlik ortaya çıkmıştır. Uzman grup tarafından en önemli görülen ana yeterlik alanı texcelle ve bu yeterliğe ait mesleki bilgi yeterlikleridir.

### **Halı desinatörlüğü dalının mesleki beceriler boyutuna yönelik bulgular**

Araştırmanın ikinci alt problemi olan Halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olması gereken mesleki beceriler ile ilgili sonuçlar tablo 4’de gösterilmiştir. Bireyin istihdam edilebilirliğini sağlamak için mesleğinde maharetinin geliştirilmesi mesleki beceri açısından önemlidir. Halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olması gereken mesleki beceriler uzman grubun fikirlerine ve tecrübelerine göre her bir ana yeterliğe anlamlı alt yeterlikler oluşturulmuştur. Meslekteki önem durumlarına göre her biri kendi içerisinde sıralanarak tablo 5’te sunulmuştur.

**Tablo 5.** Halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olması gereken mesleki beceriler

| Ana yeterlikler | Alt yeterlikler  |
|-----------------|--|
| Texcelle        | Halı Desenin Sıklık Oranını (Kaliteyi) Hesaplar.         |
|                 | Ebatlandırma (Strech) Yapar.                             |
|                 | Milyon Renkteki Halının (Scanner) Rengini Düşürür.       |
|                 | Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenler.        |
|                 | Yay İkonunu Pratik Bir Şekilde Kullanır.                 |
|                 | Desen Üzerindeki Kullanılmayan Renkleri Temizler.        |
|                 | Desen Üzerinde Renk Çevirme İşlemi Yapar.                |
|                 | Yakın Ebata Göre Açma Kısma Yapar.                       |
|                 | Tarama Yapar.  |
|                 | Renk İstatistiğini Gösterir.                             |
| PSP             | Kenar Bordür Ve İncesu Hesaplamalarını Yapar.            |
|                 | Desen Üzerinde Farklı Renkler Oluşturarak Tasarım Yapar. |
|                 | Ebatlandırma (Strech) Yapar.                             |
|                 | Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenler.        |
|                 | Halı Desenin Sıklık Oranını (Kaliteyi) Hesaplar          |
|                 | Milyon Renkteki Halının (Scanner) Rengini Düşürür.       |
|                 | Kalem İkonunu Pratik Bir Şekilde Kullanabilir            |
|                 | Desen Üzerindeki Kullanılmayan Renkleri Temizler.        |
|                 | Desen Üzerinde Renk Çevirme İşlemi Yapar.                |
|                 | Yakın Ebata Göre Açma Kısma Yapar.                       |
| Photoshop       | Tarama Yapar.  |
|                 | Vektör Çizim Yapar.                                      |
|                 | Ebatlandırma Yapar.                                      |

|                      |  |
|----------------------|--|
|                      | Desen Üzerinde Efekt Yapar.                                |
|                      | Desen Üzerinde Renk Düşürür.                               |
| Corel Draw           | Corel Draw Menülerini Kullanarak Vektörel Çizim Yapar.     |
|                      | Desen Üzerinde Efekt Verir.                                |
|                      | İmage Yükleme Yapar.                                       |
| Temel Sanat Eğitim   | Çizimde Işık- Gölge Kurallarını Bilir.                     |
|                      | Kompozisyon Ve Tasarı İlkelerine Uygun Tasarım Yapar.      |
|                      | Kullanılacak Desene Göre Renk Tonlamasını (Uyumu) Bilir.   |
| Adobe İllustratör    | Vektörel Çizim Programında Çizim Araçları İle Çizim Yapar. |
|                      | Formları Farklı Şekillere Dönüştürür.                      |
| Motif Bilgisi        | Motif Çeşitlerini Halıya Uygular.                          |
| Örgü Çeşitleri       | Örgü Çeşitlerini (Bezayağı, Dimi, Saten Vs.) Çizer.        |
| İplik Bilgisi        | Halıda Kullanılan İplik Çeşitlerini Bilir.                 |
|                      | İplik Numaralandırma Sistemlerini Bilir.                   |
| Dokuma Bilgisi       | Makine Halısının Yapım Aşamalarını Bilir.                  |
|                      | Dokumada Tarak-Atkı-Çözü-Desen İlişkisini Bilir.           |
| Halıda Kalite Hesabı | Halıda Kalite Hesabını Yapar.                              |
| Bilgisayar Kullanımı | Bilgisayarda Office Kullanır.                              |

Halı desinatörlüğü mesleği mesleki beceri boyutuna yönelik yapılan çalışma sonucunda 12 ana yeterlik alanı ve bu yeterlik alanlarına yönelik 41 alt yeterlik belirlenmiştir. Elde edilen ana ve alt yeterlikler kendi içinde meslekteki önem durumlarına göre sıralanmıştır.

#### **Halı desinatörlüğü dalının mesleki tutum ve değerler boyutuna yönelik bulgular**

Her meslekte olduğu gibi halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olması gereken mesleki bilgi ve becerilerinin yanı sıra mesleki tutum ve değerlerde önemlidir. Uzman grubun tecrübeleri doğrultusunda hazırlanan mesleki tutum ve değerler tablo 6'da sunulmuştur.

**Tablo 6.** Halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olması gereken mesleki tutum ve değerler ve frekans değerleri

|                      |                  | <b>f</b> |
|----------------------|------------------|----------|
| <b>Mesleki Tutum</b> | Yetenekli        | 12       |
|                      | Yenilikçi        | 12       |
|                      | İlgili           | 10       |
|                      | Sabırlı          | 10       |
|                      | Yaratıcı         | 9        |
|                      | Azimli           | 6        |
|                      | Eleştiriye Açık  | 6        |
|                      | Girişken         | 4        |
|                      | Saygılı          | 3        |
|                      | Vizyoner         | 2        |
|                      | Temiz Ve Bakımlı | 2        |
| <b>Mesleki Değer</b> | Pratik           | 12       |
|                      | Verimli          | 12       |
|                      | Araştırmacı      | 12       |
|                      | Hızlı            | 8        |
|                      | Disiplinli       | 8        |

|                          |   |
|--------------------------|---|
| Ekip Uyumu               | 5 |
| İşine Konsantre          | 5 |
| İş Ahlakına Sahip        | 4 |
| Estetik Anlayışa Sahip   | 4 |
| Vefalı                   | 3 |
| Ülkelerin Tartzını Bilen | 2 |
| Özenli                   | 2 |
| Alçakgönüllü             | 2 |
| Dürüst                   | 2 |

Halı desinatörlüğü mesleğine yönelik mesleki tutum boyutunda uzmanlar tarafından 11 mesleki tutum ifade edilmiştir. Bu tutumlardan en sık vurgulananları mesleği yapacakların yetenekli olmaları, yenilikçi bir bakış açısına sahip olmaları, mesleğe yönelik ilgili ve sabırlı olmaları olarak belirtilmiştir. Temiz ve bakımlı olma gibi mesleki tutumlar daha az uzan tarafında ifade edilmiştir. Mesleki değer boyutunda ise uzmanların en sık vurguladığı nokta meslek elemanlarının pratik, verimli ve araştırmacı olmaları olarak belirtilmiştir. En az belirtilen değerler ise özenli, alçakgönüllü ve dürüst olmaları olarak ifade edilmiştir.

#### **Halı desinatörlüğü dahının mesleki yeterlik alanlarının önem derecesine yönelik bulgular**

Halı desinatörlüğü mesleğinin mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin önem derecesini belirlemeye yönelik yeterliliklerin yer aldığı anket formu hazırlanmıştır. Ankette yer alan yeterliliklerin standart sapma ve ortalamaları tablo halinde verilmiş ve açıklanmıştır.

**Tablo 7.** Halı desinatörlüğü mesleğinin yeterliklerinin önem derecesine yönelik ortalamalar ve standart sapma değerleri

| Madde No | Yeterlilikler   | $\bar{X}$ | ss   |
|----------|---|-----------|------|
| 1        | Texcelle de Halı Desenin Sıklık Oranını (Kaliteyi) Hesaplar.  | 4,71      | ,57  |
| 2        | Texcelle de Ebatlandırma (Strech) Yapar.  | 4,68      | ,61  |
| 5        | Texcelle de Yay İkonunu Pratik Bir Şekilde Kullanır.  | 4,58      | ,66  |
| 11       | Texcelle de Kenar Bordür Ve İncesu Hesaplamalarını Yapar  | 4,51      | ,77  |
| 6        | Texcelle de Desen Üzerindeki Kullanılmayan Renkleri Temizler.   | 4,50      | ,74  |
| 4        | Texcelle de Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenler.   | 4,46      | ,93  |
| 7        | Texcelle de Desen Üzerinde Renk Çevirme İşlemi Yapar.   | 4,43      | ,85  |
| 8        | Texcelle de Yakın Ebata Göre Açma Kısma Yapar.  | 4,38      | ,94  |
| 10       | Texcelle de Renk İstatistiğini Gösterir.  | 4,38      | ,89  |
| 9        | Texcelle de Tarama Yapar.   | 4,37      | ,88  |
| 13       | PSP 'de Ebatlandırma (Strech) Yapar.  | 4,30      | ,93  |
| 40       | Halıda Kalite Hesabını Yapar  | 4,26      | 1,03 |
| 3        | Texcelle de Milyon Renkteki Halının (Scanner) Rengini Düşürür.  | 4,25      | 1,01 |
| 34       | Motif Çeşitlerini (Bitkisel, Hayvansal, Geometrik, Anadolu, Karışık, Sembolik, İnsan Figürlü) Halıya Uygular. | 4,19      | 1,11 |
| 12       | Texcelle de Desen Üzerinde Farklı Renkler Oluşturarak Tasarım Yapar.  | 4,14      | 1,05 |
| 25       | Photoshop ' da Desen Üzerinde Renk Düşürür.   | 4,14      | 1,15 |
| 16       | PSP 'de Milyon Renkteki Halının (Scanner) Rengini Düşürür   | 4,13      | 1,06 |
| 39       | Dokumada Tarak-Atkı-Çözü-Desen İlişisini Bilir.   | 4,12      | 1,09 |

|    |  |      |      |
|----|--|------|------|
| 5  | PSP 'de Halı Desenin Sıklık Oranını (Kaliteyi) Hesaplar.   | 4,09 | 1,06 |
| 17 | PSP 'de Kalem İkonunu Pratik Bir Şekilde Kullanabilir.   | 4,09 | ,99  |
| 24 | Photoshop ' da Desen Üzerinde Efekt Yapar.   | 4,09 | 1,17 |
| 20 | PSP 'de Yakın Ebata Göre Açma Kısma Yapar.   | 4,08 | 1,02 |
| 31 | Kullanılacak Desene Göre Renk Tonlamasını (Uyumu) Bilir.   | 4,08 | 1,09 |
| 19 | PSP 'de Desen Üzerinde Renk Çevirme İşlemi Yapar.  | 4,06 | ,99  |
| 14 | PSP 'de Ebatlandırılmış Halıyı Orijinaline Göre Düzenler.  | 4,03 | 1,16 |
| 18 | PSP 'de Desen Üzerindeki Kullanılmayan Renkleri Temizler.  | 4,02 | ,99  |
| 36 | Halıda Kullanılan İplik Çeşitlerini (Yün, Pamuk, İpek, Jüt, Metal, Polyamid, Polipropilen, Polyester, Akriklik) Bilir. | 3,97 | 1,28 |
| 30 | Kompozisyon Ve Tasarı İlkelerine Uygun Tasarım Yapar.  | 3,94 | 1,11 |
| 21 | PSP 'de Tarama Yapar.  | 3,93 | 1,16 |
| 29 | Çizimde Işık- Gölge Kurallarını Bilir.   | 3,92 | 1,18 |
| 23 | Photoshop ' da Ebatlandırma Yapar  | 3,85 | 1,23 |
| 22 | Photoshop ' da Vektör Çizim Yapar  | 3,75 | 1,23 |
| 37 | İplik Numaralandırma Sistemlerini (Numara Metrik, Numara İngiliz, Tex, Denye) Bilir.                                   | 3,74 | 1,36 |
| 38 | Makine Halısının Yapım Aşamalarını Bilir.  | 3,72 | 1,31 |
| 32 | Adobe illustrator Vektörel Çizim Programında Çizim Araçları İle Çizim Yapar.   | 3,60 | 1,39 |
| 33 | Adobe illustrator Formları Farklı Şekillere Dönüştürür.  | 3,53 | 1,36 |
| 41 | Bilgisayarda Office Kullanır.  | 3,50 | 1,38 |
| 35 | Örgü Çeşitlerini (Bezayağı, Dimi, Saten Vs.) Çizer.  | 3,48 | 1,35 |
| 27 | Corel Draw Desen Üzerinde Efekt Verir  | 3,29 | 1,35 |
| 26 | Corel Draw Menülerini Kullanarak Vektörel Çizim Yapar.   | 3,25 | 1,39 |
| 28 | Corel Draw İmage Yükleme Yapar.  | 3,12 | 1,42 |

Tablo 7 incelendiğinde “Texcelle de Halı Desenin Sıklık Oranını (Kaliteyi) Hesaplar” ( $\bar{X}=4,71$ ) halı desinatörlüğü mesleğinin en önemli yeterliliğidir. Sıklık oranı; halıda bulunan düğüm sayısını ifade etmekte, texcelle programında bu piksel olarak hesaplanmaktadır. Sıklık oranı, halının istenilen kalitede çizilmesi açısından önemlidir. Texcelle de Ebatlandırma (Strech) Yapar ( $\bar{X}=4,68$ ) halı desinatörlüğü mesleğinin en önemli 2. yeterliliğidir. Ebatlandırma (Strech), müşteri talebine göre halının çizim programı üzerinde boyutlandırılmasıdır. (en x boy) .örneğin; 6 m<sup>2</sup> bir halı için 200x300 cm olarak hesaplanır. Anket verilerinden elde edilen sonuçlara göre “Corel Draw İmage Yükleme Yapar.” ( $\bar{X}=3,12$ ) , “Corel Draw Menülerini Kullanarak Vektörel Çizim Yapar.” ( $\bar{X}=3,25$ ), “Corel Draw Desen Üzerinde Efekt Verir.” ( $\bar{X}=3,29$ ) mesleki yeterlilikleri en düşük öneme sahip olsa da tasarım aşamasında önemli bir yere sahiptir.

## TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada halı desinatörlüğü mesleğinin sahip olunması gereken mesleki bilgi ve beceri yeterliklerinin belirlenmesi amacıyla halı sektöründe faaliyet gösteren desen müdürleri, şefleri, tasarım müdürleri ile DACUM tekniği yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda 12 ana yeterliliğe ulaşılmış ve halı desinatörlüğü mesleğinin gerekli mesleki bilgilerine yönelik 35 yeterlik, mesleki beceri boyutunda ise 41 yeterlik ortaya çıkmıştır. Buna göre halı desinatörlüğü dalına yönelik belirlenen ana yeterlik alanları texcelle, psp, photoshop, Corel draw, temel sanat eğitimi, Adobe illustrator, motif bilgisi, örgü çeşitleri, iplik bilgisi, dokuma bilgisi, halıda kalite hesabı ve bilgisayar kullanımınıdır.

Texcelle kullanımı ana yeterlik alanında ortaya çıkan yeterlikler kalite hesaplama, ebatlandırma yapma, taramanın aşamaları, açma kısma, ebatlandırılmış halıyı orijinaline göre düzenleme, renk çevirme, renk istatistiği, desen tasarımında farklı renkler oluşturma, renk düşürme işlemi olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre texcelle halı programını etkili olarak kullanabilmek ve üretim sürecine verimli olarak dâhil olabilmek için gereklidir. Oda'nın (2014) yaptığı araştırmada elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Oda (2014), halıcılık sektöründe tasarım müdürü olarak çalışan personellerin, günümüzde kullanılan ve ana program olan Texcelle programı hakkındaki yorumlarının olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

PSP kullanımı alanında ise ebatlandırma yapma, ebatlandırılmış halıyı orijinaline göre düzenleme, kalite hesaplama, renk temizleme işlemi, renk çevirme, açma kısma, taramanın aşamaları alt yeterlikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre PSP, halı programını etkili olarak kullanabilmek ve üretim sürecine verimli olarak dâhil olabilmek için gerekli olduğu düşünülmektedir. Photoshop programında ebatlandırma aşamaları, efekt verme ve renk düşürmealt yeterlikler halı desinatörlüğünde desen çiziminde yeterli olan mesleki bilgilerdir. Halı deseni çiziminde özellikle tasarım aşamasında photoshop programından destek alınmaktadır. Ayrıca halıda ebatlandırma yaparken bazı halılarda ebatlandırma texcelle ve psp de ayarlaması zor olurken photoshop programında daha kolay ebatlandırma yapılabilmektedir. Bilir (2015), özellikle artık alanın uzmanı olsun ya da olmasın herkes tarafından bilinen ve kullanılan Adobe Photoshop programı tüm tasarımcıların iyi düzeyde bildiği bir program olarak anket sonucunda ilk sıra da yer almış ve tasarımcılar arasında program bilinirliği yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu araştırma photoshop öğrenimini destekler niteliktedir.

Coreldraw'da efekt verme ve image yükleme yapma yeterlikleri sonucuna ulaşılmıştır. Corel draw programından da -özellikle tasarımcılar- halı desen tasarımı aşamasında yararlanmakta ve tasarımı kolaylaştırarak zamandan tasarruf sağlamaktadır. Ayrıca araştırma sonuçlarından diğeri ise temel sanat eğitimi halı desen çiziminde ışık- gölge kuralları, kompozisyon ve tasarı ilkeleri, kullanılacak desene göre renk tonlaması (uyumu) yeterlikleridir. Bu yeterliklere göre halı tasarımları daha kolay yapılabilmektedir. Halının sanatsal boyutunu oluştururken, halı desenini çizerken bir bütün olarak bakmak, halının üzerindeki renk geçişlerini fark edebilmek, buna uygun çalışma yapabilmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Oda (2014), sektörde tasarım bölümünde çalışan personelin çoğu ya çekirdekten yetişme ya da meslek edindirme kursları aracılığıyla, halı tasarımı mantığını bilmeden sadece tasarım programını kullanarak sektörde görev almakta olduğu sonucuna ulaşmış ve halı tasarımının aşamalarını bilmeyi desteklemektedir.

Motif bilgisi motif çeşitlerini (bitkisel, hayvansal, geometrik, anadolu, karışık, sembolik, insan figürlü) bilme mesleki bilgileri sayesinde halı tasarımı yaparken her motif çeşidini bilmek yaratıcılığa yardımcı olmaktadır. Ayrıca halı desen çiziminde bozulan bir desenin orijinaline uyarlanarak düzenlerken de motifin ayrıntılarının bilinmesi önemlidir. Örgü çeşitlerini (Bezayağı, Dimi, Saten vs.),

halıda kullanılan iplik çeşitlerini (yün, pamuk, ipek, jüt, metal, polyamid, polipropilen, polyester, akrilik), iplik numaralandırma sistemlerini (numara metrik, numara ingiliz, tex, denye) bilme mesleki bilgileri neyin üzerinde çalışıldığını, özelliklerini tam anlamıyla bilerek ve tanıyarak halı deseni çizimi sürecinde daha verimli olmayı sağlar. Bir işi yaparken neden yaptığını bilmek ve her yönüyle tanımak işe daha fazla hâkim olmayı sağlamaktadır.

Dokuma bilgisi yeterlik alanında ortaya çıkan makine halısının yapım aşamaları ve dokumada tarak-atkı-çözgü-desen ilişkisi alt yeterlikleri desen çiziminde ebatlandırma yaparken hesaplamalarda yardımcı olması ve halı tezgâhının desene uyumlu olması açısından son derece önemlidir. Ayrıca halıda kalite hesabı yeterlik alanı; kalitenin ne olduğunu, halıda kalitenin önemini, kaliteyi etkileyen unsurları ve kalitenin hesaplama yöntemlerini bilerek bunu halı programına uygulamak son derece önemlidir. Çünkü halıdaki bir düğüm, bilgisayar halı programlarındaki çizimlerde bir piksele karşılık gelmektedir. Düğüm sayısı ile kalite doğru orantılıdır. Halıdaki düğüm sayısı arttıkça halının kalitesi artmaktadır. Dolayısıyla halı desen çiziminde kalite ile ilgili bu hassas noktaların bilinmesi ve programa gerekli hesaplamaların yapılarak istenilen kaliteye uygun desen çizilmesi açısından önemlidir.

Halı desinatörlüğü mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve becerilerin dışında aynı zamanda mesleki tutum ve değerlerde çalışma ortamını ve üretim sürecini etkilemektedir. Bir iş pozitif bir şekilde yapıldığında bu pozitiflik işin her aşamasına yansımakta ve sonuçta verimli üretim olmaktadır. Bu yüzden mesleğin gerektirdiği mesleki tutum ve değerler çalışma ortamının verimliliği, olumlu etki bırakması, çalışanların ve iş yeri sahibinin bu değerleri gözeterek uyum içerisinde çalışması açısından önemlidir.

DACUM grubu ile halı desinatörlüğü mesleğinin gerektirdiği 25 mesleki tutum ve değere ulaşılmıştır. Bu mesleki tutumlar; işin gerektirdiği önemlilik derecesine göre sıralanmıştır. Yeteneklilik yani görsel algı yeteneği halı desinatörlüğü mesleği için önemlidir. Bir halıyı tasarlarlarken müşterinin isteklerini anlayabilmek ve ona uygun memnun edecek çalışmalar hayal edebilmek ve çizmek, bir halıyı farklı ebatlara uygun olarak çizerken bozulan deseni görsel zekâsıyla toparlayabilmektir. Yapılan görüşmeler ve incelemelerde halı sektörünün görsel algısı gelişmiş yaratıcı elemanlara ihtiyacı olduğu görülmüştür.

Halı desinatörlüğü mesleği geçmişte kareli milimetrik kâğıtlara çizilmesinin ardından çağımıza uygun olarak bilgisayar ortamlarında halı çizimi için özel üretilmiş halı programları vasıtasıyla çizilmektedir. Bu çizimler halının desen özelliklerine bağlı olarak süresi uzayabilmektedir. Bazen sipariş yetiştirme durumlarında gerektiğinde bilgisayar başından hiç ayrılmadan çizilmekte ve siparişler zamanında yetiştirilmeye çalışılmaktadır. İşte tüm bunlardan yola çıkarak baktığımızda halı desinatörlüğü mesleği ciddi anlamda sabır gerektiren bir iştir.

Geçmişten günümüze insanlar dünyanın her yerinde buldukları ortamı güzelleştirmeye çabalamış ve çeşitli malzemelerle renklendirme, süsleme yapmıştır. Sanayinin gelişmesinden önceki dönemlerde sadece çeyizlerde bulunan halılar el işçiliğine dayandığı için uzun zaman almaktaydı. Fakat günümüzde sanayinin hızla artmasıyla makine halıcılığı gelişmiş ve tek tek düğüm atılarak bazen aylarca sürerek oluşturulan halılar makinaların yardımıyla fabrikalarda hızlı bir şekilde üretilmektedir. Durum böyle olunca makine halıcılığında piyasa hareketlenmiş ve gerek iç piyasa gerek dış piyasa halı sektörüne talep artmıştır. Yıllarca kullanılan antika el halılarının yerine renklerin de alternatifinin arttığı halılar moda akımından nasibini almıştır. Halı firmalarının ARGE bölümleri tarafından her yıl koleksiyonlar üretilmekte, yurt dışı ve yurt içi halı fuarlarında görücüye çıkmaktadır. İşte bu yüzden halı desinatörlerinin yenilikçi, eleştiriye açık, vizyoner, estetik anlayışa sahip, ülkelerin tarzını bilen, araştırmacı olma özellikleri firmalar açısından önem taşımaktadır.

Halı çizimi ve tasarımı yaparken özellikle Asya, Ortadoğu bölgeleri halılarında klasik desenler ve koyu renkler talep edilmekte ve bu çizimler halı desinatörünü yormaktadır. Bu yüzden halı desinatörleri karışık bir desende bıkmadan devam edebilmek için azimli olmalı, yeterli derecede motif bilgisine sahip olarak düşünmeye fazla vakit ayırmasına gerek kalmadan pratik bir tutumla verilen işi bitirmelidir. Halı desinatörlüğü mesleği teknolojiyle birlikte hızla gelişirken, ilerletilmesi gereken bir meslek olduğu için bu değişim ve gelişime ayak uydurarak öğrenmeye açık girişken bir tutum sergilenmesi gerekmektedir.

Halı siparişlerinde müşterinin istediği zamanda siparişin teslim edilmesi firmanın prestiji açısından son derece önemlidir. Bunun için istenilen halı ilk olarak halı desen dairelerine iletilir ve çizim aşamasından hemen sonra tezgâhlara yüklenen desenler hızlı bir şekilde üretilir. Bu yüzden halı desinatörlerinin vakit kaybetmeden desen çizebilmesi, hızlı ve verimli olması gerekmektedir. Desen dairesinde çizimlerde yapılan en küçük bir yanlış tüm üretimi etkilemekte bunun için desencilerin son derece dikkatli bir şekilde işine konsantre olarak işleriyle ilgili olarak çalışmalarını gerekmektedir.

Halı desen dairesi üst yetkilileri tarafından söylenen en önemli sorunlardan birisinin de gerekli tecrübeyi edinen çalışanların bir süre sonra sadece maddiyat olarak gördükleri bu meslekte işi öğrendiği, tecrübe kazandığı firmalardan farklı firmalara geçiş sağlamalarından rahatsızlık duydukları dile getirilmiştir. Bu durumdan son derece rahatsız olan desen müdürleri, tasarım müdürleri ve firma sahipleri halı desinatörlerinin daha vefalı olması gerektiğini vurgulamışlardır. Görüldüğü üzere sadece mesleki bilgi ve beceriler değil aynı zamanda mesleki tutum ve değerlerde son derece önemlidir.

### **Öneriler**

Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen sonuçlara dayalı olarak mesleki ve teknik lise el sanatları bölümü halı desinatörlüğü dalı mesleki yeterliliklerinin belirlenmesi amacıyla halı sektöründe faaliyet gösteren desinatörler, desen şefleri, desen müdürleri, tasarımcılar ve tasarım müdürleri ile



ARGE çalışanlarına uygulanan anket sonuçlarına göre ilgililere ve bu konuda araştırma yapacak kişilere yol göstermesi amacıyla şu önerilere yer verilmiştir:

- Halı sektöründe desen dairesinde faaliyet gösteren çalışanlarla yapılan çalışma sonucunda halı programlarından texcelle ve PSP'nin yoğun olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda mesleki ve teknik liselerde meslek öğretmenleri tarafından öğrencilere üretime yönelik olarak ilgili programların eğitimleri verilebilir.
- Halı sektörü desen dairesinde kullanılan texcelle ve PSP dışında da çizim programlarından photoshop, Corel draw, Adobe illustrator vb. tüm çizim programlarından yararlanılmakta olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre mesleki ve teknik liselerde halı programlarının yanı sıra bu çizim programlarının da öncelikle hizmetiçi eğitimlerle, ilgili öğretmenlere yönelik eğitimler verilmeli daha sonra öğretmenler aracılığıyla öğrencilere öğretilmesi, gerekli aşamalarda halı çizimi yaparken hangi boyutlarda bu programlardan yararlanıldığı bilgisi verilmeli ve uygulamalı olarak yaptırılmalıdır.
- Mesleki ve teknik liselerde ilgili programlar tekrar gözden geçirilerek, çizim programlarıyla ilgili derslerin uygulama saatleri arttırılmalıdır.
- Halı sektöründe kullanılan ipliklerin özellikleri siparişe göre ayarlanmakta ve ona göre çizim desenine karar verilmektedir. Örneğin; müşteri kmeli halı talep ettiğinde halı üzerinde çizim yapılan yerlerden bazıları ona göre ayarlanır ve halıda çökme olması gereken yerler sıcağa dayanıklı olmayan ipliklerle dokunduktan sonra buhar uygulanır. Uygulanan buhar neticesinde çökmesi istenen yer buharın etkisiyle sıcağa dayanamaz ve botundan kaybeder. Bu bilgilere sahip olabilmek ve buna uygun çizim yapabilmemin önemli olduğuna ulaşılmıştır. Bu nedenle mesleki ve teknik liselerin el sanatları halı desinatörlüğü dalı programlarında iplik bilgisi derslerinin verilmelidir.

## KAYNAKLAR

- Adığzel, O., ve Berk, ř. (2009). Mesleki ve teknik ortaėėretimde yeni arayışlar: yeterliğe dayalı modüler sistemin değerlendirilmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1), 220-236.
- Aktaşlı, İ.; Kafadar, S. ve Tüzün, I.. (2012). Mesleki eğitimde kalite için işbirliği: mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analizi. İstanbul: İmak Ofset.
- Bilir, Y. (2015). Sektörde alışan grafik tasarımcı profili ve mesleki yeterlilik analizi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- elik, S., (2013), Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin tasarım ve basım endüstrisine etkileri; bu gelişmelerin tasarım programları ve baskı teknolojileri açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çetin, Ö. (2016). Mesleki eğitim merkezlerinin yerel sanayilerin gelişmesindeki fonksiyonu: problem ve çözüm önerileri konya örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- EARGED. (2010). Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları mezunlarının izlenmesi 2010 yılı raporu. Ankara.
- ILO. (2015). Global employment trends for youth 2015: scaling up investments in decent jobs for youth. Geneva: International Labour Office.
- Karlıklı, M. (2016). Ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe eğitiminin muhasebecilik mesleğine uygunluğunun değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- KB. (2014). Onuncu Kalkınma Planı. Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma grubu raporu. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- MEB. (2012). Mesleki ve Teknik Eğitim Çalışmayı. Ankara: MEB.
- MEB. (2017). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim. [https://sgb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2017\\_09/08151328\\_meb\\_istatistikleri\\_organ\\_egitim\\_2016\\_2017.pdf](https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_organ_egitim_2016_2017.pdf) adresinden 18.08.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- MEB. (2018). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü. [http://mtegm.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2018\\_11/12134429\\_No1\\_Turkiyede\\_Mesleki\\_ve\\_Teknik\\_Egitimin\\_Gorunumu.pdf](http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf) adresinden 11.02.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- MEGEP ve İŞKUR (2006). İş piyasası ve beceri ihtiyaçları incelemesi 2005: Türkiye’nin 31 ili için işletme incelemesi. [http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor\\_bulten/is\\_piyasasi\\_beceri\\_ihtiyac\\_analiz\\_raporu2006.pdf](http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/is_piyasasi_beceri_ihtiyac_analiz_raporu2006.pdf) adresinden 18.09.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Mısırlı, İ. (2006). İş analizi tekniği olarak SİSMA (Sistem, İş, Süreç, Meslek Analizi). [www.inventa.com.tr/egitim/kurumsalgelisim.html](http://www.inventa.com.tr/egitim/kurumsalgelisim.html) adresinden 18.09.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Norton, R. E. (1997). Dacum Handbook. Ohio State University, Center on Education and Training For Employment: Columbus.
- Oda, M. Sibel, (2014). Halıcılık sektöründe kullanılan desen tasarım programları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Özata, M. (2012), Osmanlı ipekli kumaşlarının analizi ve jakarlı dokuma makinelerinde tekrar dokunması (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Özsoy, C. (2015). Mesleki eğitim istihdam ilişkisi türkiye de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler, 4. Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu içinde (s. 173-182). Yalova, Türkiye.
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki eğitim-istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kalitesi üzerine düşünceler. Electronic Journal of Vocational Colleges-4. UMYOS Özel Sayısı, 173-181.

- Semerci, Ç. ve Semerci, N. (2001). Program geliştirmede delphi, dacum ve meslek analizi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), 241-250.
- Tazegül, A. (2011). Muhasebe öğretim programının öğretim elemanı ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: meslek yüksekokullarında bir uygulama (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Türkonfed ve Erg. (2006). Beceriler, yeterlilikler ve mesleki eğitim: politika analizi ve öneriler, İstanbul: İmak Ofset.
- TÜSİAD. (1999). Mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması. Araştırma raporu. Nisan 26, 2008 tarihinde <http://www.tusiad.org.tr> adresinden alındı.
- TÜSİAD (2012). Çalışma raporu. <http://tusiad.org.tr/faaliyet-raporlari/item/6299-tusiad-faaliyet-raporu-2012> adresinden 08.04.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Vuranok, T. T. (2017). Mesleki eğitimde istihdam sorunları: (İstanbul Örneği) (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yağcızeybek, S. (2006). Mesleki ve teknik eğitimin önemi. <http://milliegitim.biz> adresinden 15.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

## **Determination Of The Professional Competencies Of The Carpet Couture Of The Department: Dacum Technique**

### **EXTENDED SUMMARY**

#### **Introduction**

Gaziantep has an important place in both export and import with the growing industrial zone where the carpet sector is intensively located. The fact that most of the Turkish carpet brands that decorate many houses around the world have been produced in Gaziantep has brought this city to a serious position in the industry. Therefore, the profession of carpet couture in this region is significant.

In this framework, the main objective of the study is to determine the professional competencies of vocational and technical education programs by the professional staff working in the field of carpet couture. For this purpose, the following questions were sought:

1. What are the competencies of carpet couture branch according to professional knowledge?
2. What are the competencies of carpet couture branch according to professional skills?
3. What are the competencies of the carpet couture branch according to the professional attitude and value dimension?
4. What is the level of professional competence level of carpet couture branch?

#### **Methodology**

Professional competencies for the vocational and technical high school carpet couture branch were determined by DACUM method. In addition, the importance of the sub-competencies obtained as a result of DACUM was tried to be determined. In order to determine the significance level, a questionnaire including sub-competences was prepared by the researcher and the questionnaire was applied to 208 professions selected by simple random sampling method. Professionals in the province of Gaziantep in the 2nd, 3rd and 5th organized industrial zones, small, medium and large 25 working in the carpet factory designers, pattern chiefs, pattern managers, designers and design managers, R & D staff consists of employees.

In order to determine the professional competencies, in accordance with the DACUM technique, at least 6 years of experience in the carpet industry, still working in the carpet business and related to the field, with the necessary skills, pattern managers, pattern designers, carpet designers, carpet design managers and R & D employees and small, medium and 12 people working in large carpet companies were selected according to criteria sampling.

DACUM technique was carried out in 2 stages. In the first stage, studies were conducted to inform the group about the method, to review the profession and to determine the main competence areas. In the second stage, sub-qualifications were determined, main and sub-competencies were reviewed, organized, listed and evaluated.

#### **Findings, Discussion and Conclusions**

As a result of the study, 12 main qualifications have been reached and 35 competencies related to the necessary professional knowledge of carpet couture profession and 41 competence in professional skill dimension have emerged. According to this, the main areas of competence for carpet couture branch are texcelle, psp, photoshop, Corel draw, basic art education, Adobe illustrator, motif

knowledge, knitting types, yarn knowledge, weaving knowledge, quality calculation on carpet and computer use.

The qualifications in Texcelle use in the field of qualification, quality calculation, sizing, the stages of the scan, the opening of the size of the carpet, editing according to the original, color conversion, color statistics, creating different colors in the design of the pattern has emerged as a process of color reduction. Accordingly, it is necessary to use the texcelle carpet program effectively and to be involved efficiently in the production process.

In the area of PSP usage, dimensioning, sizing the carpet according to the original, quality calculation, color clearing process, color turning, opening, and sub-competences of the stages of the scan were reached. Accordingly, PSP is thought to be necessary to use the carpet program effectively and to be involved efficiently in the production process. In the Photoshop program, sub-competences such as dimensioning stages, effecting and color reduction are the professional knowledge which is sufficient in the design of the carpet. Carpet design, especially during the design phase is supported by photoshop program. In addition, while sizing carpets on some carpets, texcelle and PSP are also difficult to adjust while photoshop program is easier to sizing. Bilir (2015), the Adobe Photoshop program, which is known and used by all, whether or not it is an expert in the field or not, has taken the first place as a result of the survey as a well-known program for all designers and the program has gained a high level of recognition among the designers. This study supports photoshop learning.

Coreldraw effects and image uploading capabilities have been reached. Corel draws from the draw program - especially designers - at the stage of carpet pattern design and saves time by making design easier. In addition, the other one of the research results is light-shadow rules, composition and draft principles of basic art education carpet pattern drawing, and color toning (fit) competencies according to the pattern to be used. According to these competencies carpet designs can be made easier. While creating the carpet's artistic dimension, it is considered that it is important to look at the carpet pattern as a whole, to recognize the color transitions on the carpet and to work in accordance with it. Motif knowledge motifs (vegetable, animal, geometric, anatolian, mixed, symbolic, human figured) to know the professional knowledge of the carpet design with each knowledge of the motif to help creativity. It is also important to know the details of the motif when adjusting the pattern of the carpet pattern. Knitting types (Bezayağı, Dimi, Saten etc.), used in carpet types (wool, cotton, silk, jute, metal, polyamide, polypropylene, polyester, acrylic), yarn numbering systems (number metric, number british, tex, denye) Knowing the professional knowledge of what is being worked on, knowing and knowing the exact characteristics of the carpet pattern to be more efficient in the process of drawing. Knowing what you do when you do a job and getting to know it in every way makes you have more control over the job.